

De Blauwe Toren in Lochem

Eddy ter Braak

“Uniek schilderij weer thuis”. Met deze kop opende het blad *Extra Nieuws* van 23 september jl. het artikel over de overdracht van het schilderij ‘De Blauwe Toren’ door de familie Maronier uit Scheveningen aan het Historisch Genootschap Lochem, Laren, Barchem, vertegenwoordigd door twee leden van het Bestuur.

Een terechte kop, want het schilderij, dat op 17 september jl. als schenking werd overhandigd, is een uniek schilderij en het hoort terecht in Lochem thuis. Het is niet zo zeer uniek op het gebied van zijn kwaliteit als schilderstuk, daarvoor had de schilder Gradus ten Pas een te naïeve manier van schilderen (met name met het perspectief had hij nogal problemen).

Het is vooral zo uniek, omdat het een beeld geeft van het in 1881 gesloopte bolwerk de Blauwe Toren, geplaatst in zijn omgeving. Voor zover bekend is dit de enige afbeelding, waarop dit te zien is. Wel zijn er een aantal bouwtekeningen van dit bijzondere gebouw. Tekeningen die ons een indruk geven van de vroegere buiten- en binnenkant. Maar een beeld van de Blauwe Toren in haar omgeving en in kleur, dat ontbrak nog. U kunt dus wel nagaan, hoe blij het Genootschap met deze schenking is.

De Blauwe Toren door Gradus tenPas

De Blauwe Toren op een plattegrond uit 1832

De Blauwe Toren stond destijds kops op de Blauwe Torenstraat tegen de gracht bij de Zuiderwal, daar waar nu een brug de Blauwe Torenstraat met de Burgemeester Leenstraat verbindt.

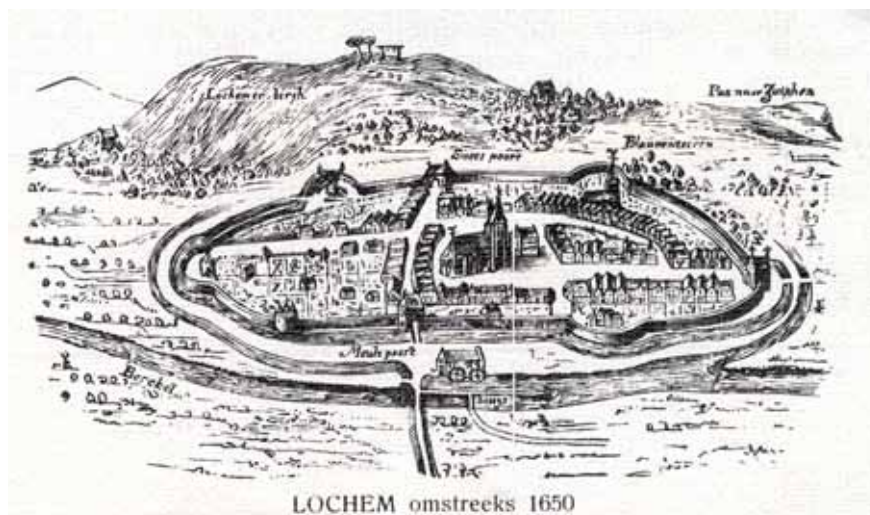
Het schilderij is in 1864 gemaakt. Het toont de gracht met de Blauwe Toren, gezien vanaf de zuidzijde van de Zuiderwal. Rechts van de Blauwe Toren zijn nog een aantal huizen en een boerderij gelegen aan de Blauwe Torenstraat, hoek Zuiderwal, te zien. De boerderij met aanbouw is, net als de Blauwe Toren lang geleden, verdwenen.

Hoe de Blauwe Toren aan die naam gekomen is, is niet helemaal duidelijk. Het ‘Blauwe’ in de naam komt of van de blauwgrijze dakpannen die het gebouw dekten, of van de blauwgrijze bakstenen waaruit het gebouw was opgetrokken. Het ‘Toren’-deel van de naam is gemakkelijker te verklaren: Het gebouw maakte als toren in het verre verleden deel uit van de verdedigingswerken rond de stad, zoals op de afbeelding te zien is.

Jan Klein Egelink en Arjen Dieperink schreven in hun boek *Oud Lochem Opnieuw belicht* uit 1988 een uitgebreid artikel over de geschiedenis van de Blauwe Toren. Over het ontstaan er van vermeldt hun boek: “De Blauwe Toren werd in 1330 tijdens de ommuring van Lochem door Graaf Reinald II als bolwerk opgericht

tussen de Zuider- en Westerwal, waar deze een hoek maakt. Omdat hier geen poort en brug was, beschouwde men deze vooruitstekende hoek als een gevaarlijk punt, van waaruit een eventuele vijand de stad gemakkelijk zou kunnen binnendringen, vandaar deze versterking.”

De stadswallen werden rond 1750 afgebroken, het bolwerk de Blauwe Toren liet men echter staan. In 1782 werd het zelfs nog verbouwd en uitgebreid. Het gebouw heeft hierna nog dienst gedaan als gerechtshuis, gevangenis, kostschool en wees- en ziekenhuis.

LOCHEM omstreeks 1650

Franse kostschool

Het was in 1819, dat de Franse kostschool voor meisjes er in werd ondergebracht. Vanaf 1 juli 1823 stond de kostschool onder de leiding van mevrouw Marie Anne ten Sijthoff-Valeton. De school was tot 1868 in de Blauwe Toren gehuisvest. Zelfs leerlingen uit Amsterdam kwamen naar Lochem om, gezien de gezonde ligging van de plaats en de goede reputatie van de school, hier onderwijs te ontvangen.

Haar man, Isaac ten Sijthoff, gaf tekenonderwijs op de school. Hij heeft het echter nooit als zijn beroep opgegeven. Marie Anne ten Sijthoff verdiende het geld voor hen beiden. Hij hield zich voornamelijk bezig met schilderen. Zij is op 15 augustus 1846 in Lochem overleden, 62 jaar oud. Haar man is blijkbaar in Lochem blijven wonen want hij is er op 18 november 1857, 69 jaar oud, overleden.

De schenking

Het aanbod voor de schenking kwam voor het Historisch Genootschap Lochem, Laren en Barchem geheel onverwachts. Begin september kwam bij het secretariaat de vraag binnen, of het genootschap belangstelling had voor een schilderij van de Blauwe Toren van de hand van de schilder Gradus ten Pas. Natuurlijk werd hier positief op gereageerd.

De naam van de schilder was het Genootschap al wel bekend. Zij is al in het bezit van een prachtig schilderij van hem met daarop een kijkje op een stuk Bagijnenstraat en de toren van de Gudulakerk.

Hoe kwam de familie Maronier er nu toe om het schilderij aan het Historisch Genootschap af te staan? Daarvoor is de relatie van de familie Maronier met de vroegere kostschoolhoudster Marie Anne ten Sijthoff-Valeton en haar man Isaac ten Sijthoff heel belangrijk. Mevrouw Maronier is namelijk een nakomeling van deze familie.

Wanneer het schilderij van de Blauwe Toren in de familie is gekomen, is niet bekend. Het echtpaar Ten Sijthoff-Valeron kan het niet zelf gekocht hebben, aangezien beiden voor het jaar van het ontstaan van het schilderij al waren overleden. Waarschijnlijk heeft één van hun kinderen het schilderij uit affiniteit aangeschaft. Het schilderij stond in de familie bekend als 'Kostschool de Blauwe Toren'. Daarna is het schilderij tot het moment van de schenking aan het Historisch Genootschap Lochem, Laren en Barchem in de familie gebleven.

Mevrouw Maronier heeft haar vader bij zijn overlijden in 1993 beloofd het schilderij terug te brengen naar waar het eigenlijk thuis hoort. En die belofte heeft ze nu vervuld.

Het schilderij is weer in Lochem, de stad waar de Blauwe Toren heeft gestaan en waar Gradus ten Pas het beeld er van in 1864 zo fraai vereeuwigde.

Het schilderij is weer in Lochem, de stad waar de Blauwe Toren heeft gestaan en waar Gradus ten Pas het beeld er van in 1864 zo fraai vereeuwigde.

Secretaris en penningmeester nemen het schilderij in ontvangst